

Silvan'ın Tewerz Köyünden Mele İhsan Çağmar ile Medrese Eğitimi ve Yaptığı İmamlık Görevi Üzerine Bir Söyleşi

Bu söyleşi uzun süre Silvan, Kurtalan, Tatvan, Muradiye, Özalp ve Baykan'da medrese eğitimini almış ve ayrıca Özalp, Suruç, Viranşehir ve Diyarbakır'da imamlık görevini yapmış Silvanlı İhsan Çağmar hoca ile yapılmıştır. Bir nebze de olsa bu söyleşinin eğitim, inanç ve sosyal yaşam ile sıkı bir ilişkisi olan ve varlıkları illegal olarak sürüdürülmüş medreselerin tanınmasına katkı sunacağı kanaatindeyiz. Bu yazının ayrıca hala resmi anlamda hiçbir hakları olmayan medrese mezunlarının halk arasında dinî bir görev olan imamlık görevi yerine getirmeleri, halkın ve hocaların bu konudaki olumlu tavırları, medreselerin doğal olmaları ve hiç kimsenin etkisinde kalmamaları açısından da önemli olacağını düşünmekteyiz.

Söyleşiyi gerçekleştiren: Muzafer Çelik

Kürtçe'den Türkçe'ye çeviren: M. Edip Çağmar

Nerede doğdunuz?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِهِ نَسْتَعِينُ

Ben Silvan'ın Tewerz Köyünde doğdum. Orada büyüdüm. Orada okumaya başladım. Tewerz köyünün bulunduğu bölgeye Narikê denmektedir. Narikê birkaç köyü kapsamaktadır. Bunlar Tewerz, Boşat, Bakuz, Kufre, Helda vb. birkaç köydür.

Biz Badikan aşiretindeniz. Babamın ismi Ömer, onun babasının ismi ise, Muhammed Şerif'tir.

Eğitiminize kimin yanında başladınız?

Bizim köyde Dayê Husna adında bir bayan vardı. Bêzvan şeyhlerindendi. Çok muttaki ve okumuş bir bayandı. Onun iki oğlu varmış. Birinin adı Ahmed; diğerinin adı ise, Abdullah'mış. Onları görmedim. Onun iki oğlu Şeyh Said'e destek veren Bokarkî Şeyhlerinden Şeyh Fahreddin ile birlikte hareket etmiş. Şeyh Fahreddin askerler tarafından Helda Köyü'nde şehit edildiğinde, onun iki oğlu da şehit edilmiştir. Bir süre Dayı Husna'dan Kur'ân-ı Kerîm'i dersi aldım. Sonra dayılarımdan olan Sofî İbrâhim'den ders aldım. Ondan sonra Mevlid, Nehcu'l-Enam ve Nubihâra Bıçukan'ı Sofî İbrahim ve Mele Tevfîq'ten okudum. Bu eserlerin dili Kürtçe'dir. Mele Tevfîq bizim köydendi. Daha sonra Mele Tevfîq'in yanında fıkıh ile ilgili Ğâyet adlı eseri okudum. Ğayeti bitirdikten sonra

Mele Tevfîq ile birlikte Silvan'ın Bülbül köyüne giderek Seyda-yı Mele Muhammed Şerîf'ten Binâ, Emsile, İzzî, Avâmîl, Zurûfa Kurmancî ve Şerhu'l-Muğnî'nin de bir kısmını okudum. Ayrıca Sadeddîn'in de bir kısmını ondan ders aldım.

Siz bu eserleri okurken kaç yaşındaydınız?

Tahiminen 13-14 yaşlarındaydım.

Kaç yılında doğmuşsunuz?

1942 yılında doğmuşum.

Ayrıca Silvan'ın Hac-ı Reşê Köyünde de okudum. Burada da Seyda-yı Mele Muhammed Şerîf'ten Sadeddîn ve Hell kitaplarını okudum. Bülbül'de Mele Muhammed Şerîf medrese de talıbtı. Medrese hocası ise, Seyda-yı Mele Yasin'in öğrencisi Seyda-yı Mele Şemseddin idi. Bülbül'den sonra Çiçika köyünde Seyda-yı Mele Şemseddîn'in yanında tahsilime devam ettim. Bülbül'de yirmi yedi öğrenci vardı. Orada talib olan öğrenciler çoktu.

Daha sonra Susa köyünde Seyda-yı Mele Haydar'ın yanına gittim. Orada bir süre okudum. Onun on iki – on üç öğrencisi vardı. O yaşlıydı ve birkaç yıl geçmeden vefat etti. Onun iki oğlu vardı. Birisinin ismi Abdullah; diğerinin ismi ise, Şafî'di. Biz bir kış Susa'da kaldık. Sabah kalkınca, sobayı yakıyorduk. Bazen ateşi köyden alıyorduk. Susa'dayken Halim adında çok şakacı bir arkadaşımız vardı. -Şimdi Bismil'de- diyordu ki: “Köylüler ne kadar yamandırlar. Hayvan pisliğini yakmadan bize ateş vermiyorlar.”

Siz okurken iaşenizi nasıl temin ederdiniz?

Köyde her bir ev, bir öğrencinin yemeğini karşılıyordu. Öğrencilerden her birisi bir eve gidiyordu. Hangi öğrencinin hangi eve gideceğini belirlemek için kura çekiyorduk. Ona göre, öğrenciler kurada kendilerine çıkan eve gidip yemeklerini getiriyorlardı. Ben - köyde Hacı Sabri vardı-onun evine gidiyordum. Buna tayin deniyor. Ben onun evinden tayin getiriyordum.

O zaman medreseler serbest miydi?

Adnan Menedres'ten önce kitaplar hatta Kur'ân-ı Kerîm yakılıyordu. Bundan dolayı biz okurken medreselerde okuma yasaktı. Hem hocalar hem de öğrenciler çok sıkıntı çekiyorlardı. Bu yaşağa ne halk ne de hoca ve öğrenciler aldırış ediyordu.

Bizim hocamız Seyda-yı Mele Şemseddîn'in anlattığına göre, Silvan'ın Tağik köyünde O, Seyada-yı Mele Abdulvahhab'ın yanında okurken, askerlerin köye geleceklerini haber alıyorlar; onlar da feqîleri (öğrencileri) köyün dışındaki bağlara gönderiyorlar. Daha sonra Askerler köyü basıyorlar. Askerler köy muhtarını sıkıştırıyorlar. Feqîlerin olup olmadığını tespit etmek için camiye giriyorlar. Camide arama yapıyorlar, camideki yatakları görüyorlar. Muhtara diyorlar ki; “Bu yataklar feqîlerin mi?” Muhtar da “Hayır bazen misafirler gelince burada yatıyorlar, onlarıdır,” şeklinde cevap veriyor.

Daha sonra askerler öğrencilerin kaldığı hücreye girip öğrencilerin okudukları kitapları tespit ediyorlar. Onlar, köylülerin, hocanın ve feqîlerin gözü önünde tüm kitapları yakıyorlar.

Aslında söylemeyi unuttum. İlk kez feqîliğe çıkarken önce Silvan'ın Qawşan köyüne Seyda-yı Mele Abdurrezzak'ın yanına gittim. Mele Abdurrezzâk kızını Mele Abdulvahab'a vermişti; onun kızını da kendine getirmişti. Mele Abdurrazak'ın yanında yedi-sekiz feqîydik. Birkaç tanesi Erganiliydi.

Biz okurken Seyda-yı Mele Abdussammedê Ferhandî'nin de feqîleri vardı. Ferhand Çiçika'a köyüne yakın yakın bir köydür. Seyda-yı Mele Şemseddin zaman zaman Seyda-yı Mele Abdussamed ile görüşüyordu. Bir defa Seyda-yı Mele Abdussamed geldiğinde, namaz vaktiydi. Sofî Muhammedê Kanikî de oradaydı. O, abdest almaya gitti. Gelineye kadar namaza başladılar. O da gelip hemen namaza durdu. نويت أن أصلي cümlesini tekararlamaya başlayarak niyet etmeye çalıştı. Fakat vesvesli olduğundan, bir türlü niyet getiremedi. Seyda rûka gidince, Sofî Muhammedê Kanikî aniden dedi ki “Seyda tu çu ez mam.” Yani sen gittin. Ben geride kaldım.

Sofî Muhammedê Kanikî- Allah rahmet etsin- çok şakacı birisiydi. Bazen Diyarbakır'a gidiyordu. Diyarbakır'da Müftü Molla Salih'in yanına gidiyordu. Onunla samimi idi. Bazen onunla dama oynuyordu. O Müftüyü yenince, Ona ilginç şakalar yapıyordu.

Hazro'nun Fışatê' köyünde de bir yıl kadar okudum. O zaman orada Seyda-yı Mele Abdusellamê Hondufî vardı.

Bizim köye yakın Mêrenî'de de bir süre okudum. Orada Mele Mustafa-yı Hacanî ve Mele Abdubakî ders verdiler.

Seyda-yı Mele Yasin'den ders aldınız mı?

Seyda-yı Mele Yasin'in yanında Çırık'te okudum. Bizim köylümüz olan Mele Tevfik de vardı.

Seyda Mele Yasin Seyda-yı Mele Saidê Tağikî, Mele Muhammedê Dengnekir, Mele Abdullahê Boşatî ve Mele Davud'a icazet verdi. Mele Davut ve Mele Muhammedê Dengnekir Mazıdağlıydılar. İki kardeşti. Ben o zaman orada okuyordum. İcazete çevredeki Seyda ve feqîler de katıldılar. Seyda-yı Mele Abdussamed, Seyda-yı Mele Şemseddîn, Seyda-yı Mele Reşad, Şeyh İstianeddin gibi hocalar ve onların öğrencileri katıldılar.

Mele Abdullahê Boşatî çok şakacı biri idi. Bazen köy meydanına çıkıp köylülere Kürtçe olarak “Geli gundiya ha dawarın” şeklinde sesleniyordu. Sonra Seydanın yanına gelip Seyda ben onlara diyorum: “Ha davarın.” Onlar söylediklerimi “ha di werin” zannederek “Hadi gelin” şeklinde anlıyorlar diyordu.

Seyda-yı Mele Yasin beni çok seviyordu. Seyda Derik'in bir köyünde de imamlık yapmıştı. Ara sıra oraya gidiyordu. Bir gün bana dedi ki köyde bulunan Sofî Hemo'nun yanına git. Ona söyle ki Seyda Derik'e gidecek atını istiyor. Sonra beni ve oğlum Mele Abdusselam'ı Kurtê köyüne Silvan yola kadar götürürsün. Sonra atı alıp geri getirirsin. Sofî Hemo'nun yanına gittim ve atı getirdim.

Seyda ata bindi. Ben ve oğlu Mele Selameddin ise, atın arkasında yürüyorduk. Elimde küçük bir değnek vardı. Ben de o zaman çocuktum. Hiç düşünmeden elimdeki değeneği ata vurdum. At aniden koştu. Seyda korkar bir şekilde bağırarak "Mele Selameddin Mele Selameddîn düşünüyorum düşünüyorum!" şeklinde seslendi.

Ben çok üzüldüm. Seyda da biraz kızdı. Sonra bana döndü dedi ki "Biliyor musun Şeyh Sad-ı Şirâzî ne demiş?" Dedim ki, "Seyda bilmiyorum."

Seyda: "Şeyh Sadî demiş ki; "Keşke ben yaz sıcaklığının ortasında çıplak ayakla dikenlerin üzerinde dolaşsaydım da, bir defa da olsa bir ahmak ile karşılaşmasaydım."

Biraz zaman geçtikten sonra kızgınlığı bitti ve bana nasihat etti. Kurtê köyüne gittik. Seyda ve Mele Selameddin gittiler. Ben de atı alarak köye geri geldim.

Seyda-yı Mele Yasîn'den sonra kimin yanına gittiniz?

Seyda-yı Mele Yasin'den Hell kitabını okudum. Hellı okurken, bir gün Sonbahar'ın başıydı. Serhad'a gidip orada okuyayım diye düşündüm. Sonra Muş'ta imam olan dayımın yanına gitmeye karar verdim.

Dayım hem Seyyid hem de hocaydı. Dayım yirmi beş yaşına gelinceye kadar hiçbir şey okumamış. Ondan sonra elifbadan okumaya başlamış. Bizim köyde o zaman Mele Abdullatif varmış. O aslen Silvan'ın Cadê köyündendi. Mele Abdullatif ona kendisinin yaşının ilerlediğini, evli olduğunu, çoluk çocuğu olduğunu ve askerliğini yaptığını söyler. O yaştan sonra onun okumasının zor olduğunu ifade eder. O hayır inşallah okuyacağım demiş. Daha sonra okumaya başlamıştır. O, medrese kitaplarını tamamlayınca kadar eğitimine devam etmiştir.

Dayım önce bizim köyde biraz okumuş. Daha sonra bizim köye yakın Boşat köyüne gitmiş. Orada bir süre okumuş. O zaman orada Mele Abdullahê Mala Zeydu imammış. Oradan Muş'a Norşine gitmiştir.

Dayım Muş'a gittiğinde evliymiş ve bir kızı varmış. Hanımını da boşamış. Hanımı da onu dinlemiyormuş.

Dayınız sizden kaç yıl büyüktü?

Bilmiyorum, o zaman ben çok küçüktüm.

O Norşinde okumuştur. İcazet alıncaya kadar devam eder. Sonra Mala Hadret onu Ağdad adında bir köye imamlığa gönderir.

Dayınız Norşin’de kimden ders almış?

Şeyh Masûm ve Molla Saddreddîn Yüksel’den ders almıştır.

Dayım Ağdad’da uzun süre kalır. Orada daha önce bir binabaşı ile evlenmiş olup boşanan bir dul kadınla

evlenir. Dört erkek üç de kız çocuğu olur.

Bir gün bizim köyün yakınındaki Helda köyünün bekçisi Silvan’da oniki – on üç yaşlarında yabancı bir çocuk olduğunu görür. Ona “Sen kimsin? Nerelisin?” diye sorar. O da diyor ki “Ben Muşlu’yum.” Kürtçe olarak: “Ero ez hatım hinda meta xwu.” (Halamın yanına geldim.) O da soruyor. “Halan kim?” Diyor ki; “halam Tewerz köyündedir.” O da ona: “Bekle senin dayım oğlu gelecek seni onunla tanıştıracam,” der. Ben de o zaman köylüler ile birlikte Silvan’a odun götürüp satıyordum. Biz bu bekçiye Mahmê diyorduk. O beni görür görmez: “Sofi Ömer’in oğlu buraya gel senin dayım oğlu gelmiştir,” dedi.

Ondan önce ben alt-yedi yaşındayken yazları damda yatıyorduk. Yatısı vaktinde kapının önünde birisi “Sofi Ömer Sofi Ömer şeklinde seslendi.” Babam abime, “Bir bak o kimdir” söyledi. Biz yedi kardeşlik ben ile bir abim kaldık o da vefat etti- Abim gitti baktı, geldi dedi ki; “Baba seni çağırıyorlar.” Babam kalktı, gitti, baktı; “Mele Muhammed Babam Mele Muhammed! Sen misin? Senden ümdimizi kesmiştik. Sen hala yaşıyor musun?” dedi. “On beş- yirmi yıldır sen kayıpsın. Halk Mele Muhammed’in öldüğünü söylüyor. Senden haber alamadık.” O dedi ki; “Ben yaşıyorum. Ben varım, gittim, okudum ve imam oldum. Şimdi imamlık yapıyorum. Evlendim. Çocuklarım var.”

Dayım sekiz gün bizde kaldı. Sonra tekrar Muş’a gitti.

Siz okumak için dayınızın yanına gittiniz. Orada okudunuz mu?

Ben Muş’a dayımın yanına okumak için gittim. Dayım dedi ki benim feqîlerim yok. Dayım böyle deyince Muş’a geri geldim. O gece bir otelde kaldım. Akşam namazını kılmak için camiye gittim. Sonra otelin altında bir çayhane vardı. Çay içmek için çayhaneye gittim. Orada benim yaşlarımda birisi daha vardı. Onunla tanıştım. O da feqî idi. Xerzîydi. Baykanlı olduğunu söyledi. Bana “Gel birlikte köyümüze gidelim, orada birkaç gün kalırız. Sonra daha önce faqîliğe gittiğim Soğurt köyüne gideceğiz,” dedi. Soğurt Nemrut dağının arkasında Tatvan’a bağlı bir köydür.

Birlikte Veysel Karanî’ye gittik. Bana dedi ki bizim köy bu dağın arkasındadır. Babası Hacı idi. On bir erkek kardeşi vardı. Orada birkaç gün kaldım. Ona dedim ki “Haydi okumaya gidelim.” O; “Bana kız istemişler, Beni evlendirecekler ancak sonra gelebilirim,” dedi. Ona ne zaman gelebileceğini sordum. On beş yirmi güne kadar ancak gelebileceğini söyledi. Ben beklemeyeceğimi söyleyince, dedi ki “Sen Soğurt köyüne git. Seydaya ‘Feqî Abdulaziz beni göndermiş’ diye söyle. Seni kabul eder.”

Ben yola çıktım Sonbaharın ilk günleriydi. Yolda bir kamyon geldi. Kamyona bindim. O zaman otobüs pek yoktu. Tatvan'da indim. Tatvan'da Soğirt köyünü sordum. Bana "Gölün kenarına gittikten sonra oradan bir saat kadar yürürsün," dediler. Onların anlattığı şekilde bir köye vardım. Köylülere köyde imam ve feqîlerin olup olmadığını sordum. "Feqîler var," Dediler Feqîlerin yanına gittim. Yedi-sekiz feqî vardı. Onların durumuna baktım. Okumuyorlardı, hep oynuyorlardı ve gevezelik yapıyorlardı. Öğle namazını kıldıktan sonra oradan ayrılmaya karar verdim. Tekrar Soğirt köyünün nerede olduğunu sordum. O köyden bir saat kadar uzak olduğunu söylediler. İkinci vakti Soğirt'a yetiştim. Camide ikinci namazını kıldım. Hoca namazdan sonra bana "Feqî sen nerelisin?" diye sordu. "Silvanlı'yım." Dedim. Dedi ki "Sen buraya okumya mı geldin?" "Seyda evet eğer kabul ederseniz," dedim. "Kim sana burayı tavsiye etti," dedi. Ben de; "Feqîmiz Abdulaziz." -Hocanın da ismi Abdulaziz'di.- Hoca dedi ki: "Burada kal, fakat şu an öğrencilerimiz evlerine gitmişler. Bir aya kadar gelirler. Onlar gelinceye kadar burada kalırsın. Sonra birlikte okursunuz." Birkaç gün kaldım. Seyda bir gün köyde ismi yine Abdulaziz olan bir köylüye ; "Bu feqîmiz yeni gelmiş onun yemeği sana aittir." O da "Seyda başım gözüm üstüne, istiyorsa, yemek zamanında gelip yemeğini evde yesin, akşam da gelsin evde kalsın. İstiyorsa da günde üç öğün yemeğini getirelim. Ayrıca onun için bir yatak da camiye bırakalım." Ben camide kalacağımı söyledim. Orada kaldığımda, günde üç öğün bana yemek getiriyorlardı.

Bir kaç gün daha orada yalnız kaldım. Sonra orada misafir olarak gelmiş olan Mardinli birisi vardı. Öğrenci değildi. Oraya gittiğimde Sonbaharın başıydı, kar yağıyordu. Bana, "Burada öğrenci yok. Niye burada duruyorsun? Gel Birlikte Norşîn'e gidelim," dedi. Havanın soğuk olması ve öğrencilerin olmamasından dolayı kabul ettim.

Birlikte yola çıktık. Nemrut dağı boyunca yürüdük. Tepevang adında bir köye gittik. Orada Seyda-yı Mele Sıddık adında Hazna Şeyhinin halifesi olan bir imam vardı. Arkadaşım amcasının kızının evine gitti. Ben de Camiye gittim. Seyda ile görüştim. Burada da Seyda bana "Bizim öğrencilerimiz evlerine gittiler. Bundan dolayı seni kabul edemiyoruz," dedi. Yemek getirildi. Yemeğimi yedim. O gece orada kaldım. Sabah arkadaşımı çağırmağa gittim. "Hadi gidelim," dedim. O bana: "Benim gözlerim ağrıyor gelemiyorum. Gundê Nazurukê'ya ya da Bulanık'a gideceğim," dedi

Oradan Norşîn'e gitmek için yaya olarak yola çıktım. Bir süre yürüdüm. Birika adında bir köye geldim. Köyün kenarında bulunan bir eve gittim. Kapıyı çaldım evde bir bayan vardı. Dedim ki "Misafir kabul ediyor musunuz? Abdest alıp namaz kılacağım. Sonra yemek ikram ederseniz, yemek yiyeceğim." Kadın -Allah ondan razı olsun- dedi ki; "Buyurun misafirler Allah'ın misafiridirler." Ben misafir odasına geçtim. Bana ibrik getirdi. Abdestimi aldım. Sonra namazımı kıldım. Kadın bana yemek getirdi. Yemeğimi yedim. Sonra Norşîn'in yolunu sordum. Bana oradan Norşîn'e kadar bir-iki saatlik yol olduğunu söyledi. "Tekrar yürümeye devam et. Vadinin üst taraflarına çıkarsın. Sonra oradan bir yol var. O yoldan devam edersen Norşîn'e ulaşırın," diye yolu tarif etti.

Ben yürümeye başladım. Vadiye ulaştım. Vadi koskoca ağaçlarla dolu hep ormanlıktı. Yürümeye devam ettim. Baktım ki çocuk izine benzer bir iz var. Bir süre yürüdüm. Baktım ki bir ağacın altında ayı pisliği gibi bir pislik bulunmaktadır. Anladım ki orada ayı bulunmaktadır. Beni şiddetli bir korku sardı. Korkudan tüylerim diken diken oldu. Hala çocuk sayılıyordum. Hemen vadinin aşağısında bulunan demiryolu şantiyesine doğru çok hızlı bir şekilde koştum. Oraya vardım. Biraz dinlendim. Abdest aldım. Namaz kıldım. Tekrar yola devam ettim. Yürüdükçe yol bitmiyordu. Akşama doğru bir köye geldim. Hangi eve gidip misafir kabul edip etmediklerini sordum ise de, beni kabul etmediler. Onlardan ümidim kesilince, mecburen başka köye gitmeye karar verdim. Köyün çıkışında darı harmanı vardı. Bir adam harmanı topluyordu. Adam beni görünce, bana nereye gittiğimi sordu. “Norşin’e gidiyorum,” dedim. “Gecedir. Nasıl gidersin?” Sonra nereli olduğumu sordu. Silavanlı olduğumu söyledim. Silvan’ın neresinden olduğumu sordu. Ben de Teverz köyünden olduğumu söyledim. Dedi ki; “Bizim bir kızımız onların gelinidir.” Ben dedim ki “İsmi nedir?” İsmi Fatma olduğunu söyledi. “O benim dayımın hanımıdır,” deyince, adam “Yegenim hadi gel bu gece bizde kal yarın gidersin. Biraz bekle harmanı toplayayım gidelim,” dedi ve sonra beni evine götürdü. O gece orada kaldım.

Sabahleyin kalktım. Norşin’e gittim. Şeyh Masûm ordaydı. Ondan bir ders aldım. Ondan sonra o, bana dedi ki Mele Sadreddîn pınarın başındadır. Onun yanına git. O sana yer versin. Ben Mele Sadreddin’in yanına gittim. Mele Sadreddin’in bıyık saç ve sakalı yoktu. Şapkasını da çıkarmıştı, ayak ayak üstüne atmıştı ve etrafında bir cemaat vardı. O, bana döndü ve dedi ki “Feqî sen buraya okumaya mı geldin?” “Evet,” dedim. Mele “Yerimiz var ama şu an öğrencilerimiz dağılmış. Bir aya kadar Aşmanukê köyüne git. Feqîler gelince buraya geri dönersin,” dedi.

Demek ki Sonbahar’da öğrencileri dağılıyormuş. Neden acaba oruç ayı mıydı?

Hayır oruç ayı değildi.

O zaman zaten sonbaharda öğrenciler dağılıyormuş.

Yine orada da Mardinli birisi ile tanıştım. O dedi ki gel Binêxatıya gidelim. Sen oradan Xazna’ya gidersin ve orada okursun. İkimiz yola çıktık. Yolda bekledik askerlere ait bir kamyon geldi. Elimizi kaldırdık. Durdu. Bize nereye gittiğimizi sordular. Dedik ki biz Kurtalan’a gidiyoruz. Dediler ki kamyonu binin. Biz de hemen kamyonu bindik. Kurtalan’a geldik. Orada indik. Arkadaşım dedi ki haydi Xazna’ya gidelim dedim ki ben gelmiyorum Zokayd’a gideceğim orada okuyacağım.

Niye Xazna’ya gitmediniz. Korktunuz mu?

Doğrusu hem korktum hem de diğer Mardinli beni yolda bırakınca, aklıma onun da beni yolda bırakacağı şeklinde bir düşünce geldi. Onun için onunla gitmedim.

Sonra Zokayd’a Mala Seyda-yı Şeyh Mahmud’a gittim. O zaman Şeyh Cüneyd sağdı. Çok Salih birisiydi. Akşam’a kadar talıblere Muğni’t-tullab, Kavı-ı Ahmed, Veledî,

Şerhu'ş-Şemsî, Şerhu'l-Akaid ve Cemu'l-cevami derslerini veriyordu. Sonra eve gidip kitap okuyordu. Öyle okuyordu ki gözleri ağırıyordu. Cuma Günleri ise, duvar ustalığını yapıyordu.

Talibler bize ders veriyorlardı. Orada bana Mele Saidê Helenzî adında bir talib ders veriyordu. Medrese üç hücreden meydana geliyordu. Kışın soğuktu. O zaman orada öğrenci sayısı fazlaydı. Zokayd'da altmış yedi öğrenci kalıyorduk. Öğrenci çok olduğu için yerimiz çok dardı ve yiyecek azdı. Öyle ki yatarken yerimizi paylaşıyorduk. Herbirimizin bir-bir buçuk karış yeri oluyordu. Bundan dolayı kimse sırt veya yüz üstü yatamıyordu. Herkes yan üstü yatıyordu.

Bu ne zamandı? Tarihi tam hatırlıyor musunuz?

Muhtemelen Menderes zamanındaydı.

Yaz oldu Mustafa adında bir arkadaşım vardı. Dedi ki haydi başka bir yere okumaya gidelim. İkimiz birlikte Seyda-yı Mele Cuneyd'in yanına gittik ve ona "Hezzo'nun bir köyüne okumaya gitmeyi düşündüğümüzü," söyledik. Dedi ki "Oraya gitmeyin. Kurtalan'ın Sırda köyüne Mele Selim'in yanına gidin." Biz de Sırda'ya gittik. Bir yıl orada kaldık. Yazın bir gün biz bahçede okurken aniden bir arkadaş heyecanlı bir şekilde koşarak geldi. Ona "Ne oldu?" diye sorduğumda, dedi ki: "Senin iki arkadaşın gelmiş." Gittim baktım Boşat köyünden Mele Vezir ve Zinzin köyünden Mele Mahmud'durlar. Birbirimizi görünce, birbirimize sarıldık. Mele Vezir "sen birkaç yıldır neredesin? Herkes senin kaybolduğunu söylüyor, Annen senin için ağlıyor," dedi.

Dedim ki "Nasıl geldiniz." Dediler ki "Zokayd'a geldik bizi buraya gönderdiler. Biz de buraya geldik.

Sonra Sırda'da kalmak istediklerini söylediler. Namaz vaktine kadar bekledik. Seyda-yı Mele Selim camiye gelince, onlar seydayı ziyaret ettiler. Ona okumak için Sırda'ya geldiklerini söyledim. Seyda onlara "Hoş geldiniz." dedi ve nereli olduklarını sordu. Dediler ki Silvanlı'yız. Bana; "Feqî İhsan sen onları tanıyor musun?" sordu. Ben "Evet" deyince Seyda da onların orada kalmalarını kabul etti. Dört beş ay orada kaldılar. Molla Vezir çok soru soran bir öğrenciydi. Seyda-yı Mele Selim'den Tefsîru'l-muhmel'i okuyordu. O, seyda ile tartışıyordu. Seyda da ona diyordu ki "Feqî Vezir sen ne kadar da ahmaksın!" Sonra bir gün Mele Vezir "Bana gel birlikte Mele Muhyiddînê Bêkendî'nin yanına gidelim. Orada okuyalım. Önce sen oraya git. Bize yer yap. Sonra birlikte gideriz," söyledi. Bunun üzerine Kurtalan'a gitmek için seydadın izin alamyı gittim. Ona "Kurtalan'a gitmek istediğimi söyledim. Başka bir medreseye gideceğimi söyleyemedim. Çünkü çekiniyordum. Seyda beni çok seviyordu, bundan dolayı izin vermiyordu. Ben de Seydayı çok seviyordum ve ona çok saygı gösteriyordum. Bundan dolayı o da beni seviyordu. Seyda bazen yemek yerken beni çağırıyordu, "Feqî İhsan gel birlikte yemek yiyelim. Sen gelmeyince kadar ben yemek yemem."

Sonra Seydaya meseleyi tam olarak söyledim. Bana izin vermedi. Dedi ki onlar gidebilirler. Ama sen gidemezsin. Biz kendi aramızda Cumartesi günü gitmek için anlaştık. O arada Seyda-yı Mele Selim de dedi ki: “benim hanımım babasının evindedir, Zokayd’a gidelim. Hanımı, amcası Şeyh Masûm’un kızıydı. Şeyh Masûm ise, Şeyh Mahmud Zokaydî’nin oğlu idi. Şeyh Mahmûd’un çocukları çoktu. Şeyh Sulhaddin, Şeyh Mazhar, Şeyh Fudayl ve diğerleri. Şeyh Selim bana dedi ki; “Köyün büyüğü olan Mihamedê’nin evine git. Onların atını getir. Biz Zokayd’e gideceğiz.” Gittim atı getirdim. İkimiz birlikte Zokayd’e gittik. O gece orada kaldık. Bir ara uyandım. Baktım Seyda-yı Mele Selim seccadesi üzerinde namaz kılıyor. Namazdan sonra bana döndü ve dedi ki “Hey faqî İhsan sen gideceksin ha! Seni bırakmam.” Sabah kalktık namazımızı kıldık ve kahvaltımızı yaptık. Sonra hanımı ata bindi ve biz Sırda’ya doğru yola çıktık. Öğleleyin Sırda’ya ulaştık. Cuma günüydü. Seyda benden salayı okumamı istedi. Salayı okudum. Sonra Mele Vezir ile konuşurken Seyday-yı Mele Fudayl bizi fark etti. “Ne konuşuyorsunuz?” dedi. Dedim ki: “Seyda biz üçümüz başka bir yere gitmek istiyoruz. Seyda-yı Şeyh Selim bana izin vermiyor.” O da bana “Sen gitmek istiyor musun?” dedi. Dedim ki :“Arkdaşlarımdır. Onlarla gitmek istiyorum.” Dedi ki; “Şeyh Selim sana izin versin. Feqîler kimsenin babasının malı değildir. Sen gidebilirsin ne zaman gelersen de, seni kabul ederiz.” Köyün yakınında bir kamyon çamurda kalmıştı. Cuma namazını kılınıktan sonra Köylüler onu çamurdan çıkardılar. Mele Vezir; “Biz de binelim gidelim,” dedi. Biz hemen kamyona bindik gittik.

Tatvan’a gittik. Otobüs paramız yoktu. Bundan dolayı Feribotla gitmeye karar verdik. Feribot ise, o zaman üç gün sonra geliyordu. Ne yapalım diye düşünürken, oraya yakın olan bir köye, imamın yanına gidip birkaç gün onun yanında kalmaya karar verdik. Köye vardık. Köyün imamı tek başınaydı ve yaşlıydı. İmam abdest almaya gidince, ben de dışarıya çıktım. İmam beni görünce, beni çağırdı. Onun yanına gittim. Dedi ki; “Feqî sana bir soru sorayım.”

Seyda sor dedim.”

Aşağıdaki Arapça şiiri okuduktan sonra, anlamının ne olduğunu bana sordu.

جَعَلْتُ قَوْلِي شَرْحًا لِحَالِي فَأَسْقِطُ لَامِينَ فَافْهَمُ سَوَالِي

“جَعَلْتُ قَوْلِي” sözümü, ondan iki lamı düşürdüktan sonra halim için açıklayıcı yaptım.

Böylece durumumu anla.”

Bu beyitten anladım ki imam kendisinin aç olduğunu, muhtaç olduğunu ifade etmek istiyor. Bizim de onu sıkıntıya

düşürdüğünü. Çünkü جَعَلْتُ قَوْلِي cümlesindeki iki lam atıldığında, geriye “Acıktım,” şeklinde bir cümle ortaya çıkar.

O bu şiiri okuyunca, dedim ki:“Seyda kendine acıma. Biz seni aç bırakmak için buraya gelmedik. Senin yemeğini yemeyeceğiz.” O da,“Feqî sen çok uyanıksın,” dedi.

Sonra geldim, arkadaşlarıma; “Haydi buradan gidelim,” dedim. Arkadaşlarım sebebini sorunca, dedim ki: “Seyda bu şiiri okudu.” Arkadaşım Mele Vezir kızdı. “Vallahi gidip ona öyle sorular soracağım ki, o perişan olur,” dedi. Ona adamın yaşlı olduğunu diyerek onu teskin ettim.

Ama imam bu şiirine rağmen akşam namazından önce cemaat gelince, onlara “Bu üçü feqîdir. Birkaç gün burada kalacaklar,” dedi. Evi camiye yakın olan birisi “Seyda benim evim camiye yakındır. Benim evime gelsinler yemeklerini yesinler. Onlar için camiye üç yatak bırakırım. Camide yatsınlar,” dedi. O şekilde orada birkaç gün kaldık.

Orada ne yiyordunuz?

Adam evde yapılan yemeklerin aynısından bize veriyordu.

Oradan Nereye gittiniz?

Orada birkaç gün kaldık. Sonra Van’a gittik. Van’dan Özalp’a gittik. O gece Özalp’ta kaldık. Sonra Özalp’ın Velecânî köyüne Mele Muhyeddîn Bêkendî’nin yanına gittik. Orada yirmi altı-yirmi yedi feqî vardı. Dört ay kaldık. Mantıkla ilgili Muğni’t-tullâb kitabını orada okudum. Sonra oradan Tatvan’ın Kergez köyündeki Mele Yusufê Ferhandî’nin yanına geldim. Onun yanında ise, iki-üç yıl kaldım.

Mele Yusuf’un yanındayken Şeyh Abdulhakim’in yanına gittik. Bir gün ben yalnız idim. Seyyid Muhammed Ali Hespistan’a geliyor, dendi. Sonra Mele Yusuf geldiğinde, dedi ki; “O oraya geliyor.” Sonra gülererek “Biz de gidelim, zaten Seydalar şeyhlere teslim olmuyor. Ben şeyhlere inanmıyorum,” şeklinde konuştu.

O zaman köyün tümü Şeyh Abdulhakim’in müridiydi. Biz de gittik. Hespistan’da köyün büyüğü ve bütün köylüler tevbe etti. Hocam ve ben de tevbe ettik. Sabah oldu eve geldik. Birkaç gün boyunca baktım sürekli hocamın eli kalbinin üstündedir. Ben ona dedim ki; “Seyda birkaç gündür sürekli elin kalbinin üstündedir.” Ben öyle der demez. Dedi ki; “Vallahi bunu soracağımı tahmin etmişim. Geldiğimizden beri kalbim yanıyor.”

Bir iki hafta geçmeden hoca Kasrik’e Şeyh Abdulhakim’in yanına gitmeye karar verdi. Gitmeden önce bana “Ben Kasrik’e gidiyorum. Cemaate namaz kıldır,” diye tembihledi.

Onlar giderken “köylülerden birisi hocaya bak şeyhimiz sizi nasıl getiriyor,” demiş.”Hoca da “Haydi gitt, boş şeylerden bahsetme,” şeklinde cevap vermiştir. Hoca akşamleyin Kasrik köyünün yakınlarına varmış. “Orada arkadaşlarına biz burada namazımızı kılalım” demiş. Cemaatle namaz kılmışlar. Sonra gitmişler. Dedi ki: “Şeyhin nerede olduğunu sorduk,” Onlar da demişler ki: “Şeyh yatsı namazında gelecektir. Sonra yatsı vaktinde gelmiştir.”

Mele Yusûf nereliydi? Siz onun yanında ne okudunuz?

Silvan'ın Ferhand köyündendi. Onun yanında Molla Cami, Kavlı Ahmed, Muğni't-tullâb kitaplarını okudum.

Kaç yıl yanında okudunuz.

Yanında iki-üç yıl kadar okudum.

Siz de Şeyh Abdulkhakim'in yanına gittiniz mi?

Ben ile Mele Yusuf onun ziyaretine 1960 ihtilalinde gittik. O zamanda çok baskı vardı. Toplantı yasaktı. Onun için pek yanına gidilemiyordu. Kimse yanında yoktu. Ayrıca Kasrik'e yakın Karakol'da bir adam öldürülmüştü.

Şeyhi ziyaret ettik. Şeyh Abdulkhakim seccadesi üzerinde salonda zikrediyordu. Onun müezzini Mele Abdurrahman bizi tekkeye götürdü. Gitti, sonra geldi, dedi ki; "Askerler geliyor. Bahçelere gidip saklansanız iyi olur." Biz de gittik. Çok geçmeden geldiler "Gelin. Gelen askerler mürittir. "

Gittik baktık dört kişi gelmiş. Onlardan birisi binbaşydı. Diğer birisi çavuştu. İki tanesi ise, erdi.

Binbaşı Kürtçe biliyor muydu?

Yok Şeyhin konuşmaları Türkçe'ye tercüme ediliyordu. Biz orada bir gece kaldık. Sonra sabah kalktığımızda, Mele Yusuf'un köyüne geldik.

Ramazanda Mele Yusuf ile Birlikte kaldık. Tervaih namazını kıldırıyorduk. Sonra sabah namazına kadar birlikte Kur'ân Kerîm okuyorduk ve Kitap mutalaa ediyorduk.

Mele Yusuf'tan sonra Mele Abdulkhakim'in yanına gittim. Orada da okudum.

Hangi Mele Abdulkhakim?

Hakarili miydi? Bitlisli miydi? Tam hatırlayamıyorum.

O hangi köydeydi?

Muradiye'nin Korsot köyünde idi. Onun yanında tahsilim bir yıl sürdü.

Xarzan'ın bir köyü olan Dılbê'de Mele Abdulkhakî'den de ders aldım. O da Şeyh Abdulkhakim'in halifesiydi. Seyda-yı Şeyh Abdulkhakîm'in oğlu şimdi Şeyh olan Mele Abdulkhakî de Dılbê'de bizim ile birlikte okuyordu. Köyde Hacı Şeyho adında birisi vardı. Bahçesine gidip akşama kadar ders okuyorduk. Muhtasar'a kadar okudum. Sonra askere gittim. Askerden sonra imamlığa başladım.

İcazet aldınız mı?

Hayır Şerhu'l-Akaid ve cemu'l-cevami' okumadığım için icazet alamadım. Askerlikten sonra okuma imkanım olmadı.

Siz askerlikten sonra nerede imamlığa başladınız?

Askerlikten önce, Bitlisli birkaç öğrenci ile birlikte Özalp'ın bir köyünde birine bir gece misafir olduk. Ev sahibi köyün muhtarıydı ve oğlu da bizim ile birlikte okuyordu. O gece orada kaldık. Başka iki misafir daha vardı. Misafirlerden birisi muhtardı; diğeri ise, bekçiydi. Akşam ev sahibi misafire dedi ki “İmamınız var mı?” O “yoktur,” deyince, ev sahibi beni kastederek “Öyleyse bu size imamlık yapın,” dedi.

Sabah olunca, ev sahibi bana dedi ki “Haydi kalk, onlarla birlikte git.” Ben de “Tek başımayım. Nasıl olur?” diye tereddüt edince muhtar: “Tek başına da olsan gel. Daha önceki imamlarımızdan yalnız olanlar da vardı,” dedi.

Ben de: “Tamam. Kaç evsiniz, birbirinizle anlaşıyor musunuz? Anlaşmıyorsanız, sizde kalmam,” dedim. Ayrıca cemaatle namazımı kılarım. İmamların vazifesi ne ise, onu yaparım. Ama hepinizin imamlığını kabul etmesi lazım. Aranızda küskünlük varsa barışmanız lazım ve benim yanımda herkes eşittir. Ayrıca çocuklarınızı okumaya göndereceksiniz,” diye şartlarımı sıraladım.

Köye gittiğimizde, muhtara dedim ki köylüleri topla onlarla konuşacağım. Köylüler geldiler. Herkesin gelip gelmediğini sordum. Dediler ki “Üç aile gelmemiştir.” “Onları da çağırın” dedim. Köylüler gitmişler, onları çağırılmışlar. Onlar ise, “siz daha önce bir imam getirdiniz. Ne yaptığını gördünüz. Getirdiğiniz imam görevini yaparsa destekleriz,” diye cevap vermişler.

Orada bir yıl kaldım. Oraya ilk gittiğimde, “sadece bir yıl orada kalacağımı,” söyledim. Onlar da kabul ettiler. Bir yıl sonra onlara dedim ki; “Ben askere gideceğim.” Onlar “Yok, sana izin vermeyeceğiz. Ancak askerlikten sonra tekrar buraya gelersen, izin veririz,” dediler. Ben de “Söz vermem,” dedim. Onlar “İstersen git. Ancak senin kitaplarını vermeyeceğiz. Askerlikten sonra sen buraya gelip tekrar imamlık yaparsan sana veririz,” dediler. Mecburen kitaplarımı onlara bıraktım. Sonra askerliğe gittim.

Askerlikten sonra imamlık için Diyarbakır çevresinde, Ergani ve Deşta Gewra'da imamlık yapmak için birçok köye gittim. Ancak köy bulamadım. Askerlikten sonra Özalp'a gitmeyi düşünmüyordum. Ancak köy bulamayınca, tekrar Özalp'a gitmeye karar verdim. Erciş'e gittim. O gece Erciş'te bir otelde kaldım. Akşam namazında camiye giderken caminin avlusunda üç kişi duruyordu. Onlara selam verdim. Onlar selamımı aldılar. Sonra abdest alırken onlar bana; “Sen Diyarbakırlı mısın? Yarımka köyüne mi gidiyorsun? Mele İhsan mısın?” diye peş peşe sorular sordular. Onların soruları karşısında şaşırđım. Dedim ki; “Siz nerden beni tanıyorsunuz? İsmi mi nasıl biliyorsunuz? Kerametiniz var mı?” Dediler ki; “Biz biliyoruz. Sen Yarımka köyüne gitme, onlar zaten imam tutmuşlar. Hiç zahmet etme.” Onlara “İmam tutmuşlarsa da sorun yoktur. Benim kitaplarım orada gidip kitaplarımı alacağım,” dedim.

O gece orada kaldım. Sabah oldu bir araca bindim. Muradiye'nin Korsot köyüne gittim. Bir gece orada benimle kendisi arasında ahiret kardeşliği olan Hacı Ali'nin evinde kaldım. Çok sevindi ve bana çok hürmet etti. Sabahleyin kalktım. Kahvaltımızı yaptıktan sonra oradan Yarımka köyüne gitmek amacıyla yola çıktım. O zaman kar yağmıştı. Köy oraya yakındı. Köyün üst taraflarına çıkınca baktım ki iki köylü karşı taraftan geliyor. Onlar beni görür görmez hemen tanıyıp sordular: “Seyda hoş geldin. Neredeydin? Seni özledik.” Ben dedim ki; “İmamınız var mı? Yok mu?” Dediler ki; “İmamız yoktur.” Onlara Erciş'te üç kişi gördüğümü, onlar sizin imam tutuğunuzu söylediklerini anlattım. Dediler ki, “O, Mele Sıddık'tır. Mele Abdullahê Dibô'nun kardeşidir. O buraya imamlık için geldi. Biz onu kabul etmedik. Ona imamızın askere gittiğini ve ona söz verdiğimizizi söyledik.”

Özalp'ın Yarımka köyünde tekrar imamlığa başladım. bir yıl orada, iki yıl da oraya yakın Karacuk köyünde imamlık yaptım.

Bundan sonra nerede imamlık yaptınız?

Daha sonra Silvan'a geldim. Orada bir süre kaldım. Ramazan ayına az bir süre kalınca, Ramazan imamlığı için bir yere gitmeye karar verdim. Kalktım Siverek'e gittim. Siverek'te birisi bana dedi ki; “Bizim köy Fırat'ın kenarındadır,- Faik bucağın dayısıydı-Gel köyümüze, Her yıl senin için 20 ölçek buğday ekeriz, Ayrıca Zekat ve fitremizi sana veririz.” Ben kabul etmedim

Kalktım oradan Urfa'ya gittim. Urfa'da Suruç garajına gittim. Garajda birisi bana “Sen hoca mısın?” diye sordu. “Evet hocayım,” dedim. Onun yanında birisi vardı. Ona döndü dedi ki; “Sino bu hocadır. Suruç'a geliyor. Ona orada bir köy bul. Bulmadınsa, onu tekrar yanıma gönder.”

Birlikte Suruç'a gittik. O gece Sino'nun bir akrabasında kaldık. Kahvaltımız yaptık. Sonra birlikte çarşıya çıktık. Sino beni bir dükkana bıraktı “Hoca sen burda bekle. Ben gidip boş köyleri sorayım. “ Bekledim. İkindiye kadar gelmedi. Sonra baktım geliyor. Ona köy bulup bulmadığını sordum. Dedi ki “Boş köy yok.” “Ne yapayım?” diye sorduğumda, “Ben de bilmiyorum,” şeklinde cevap verdi.

O zaman Ramazan imamlığı için önce müftüye gidiliyordu. Ben de kalktım Suruç müftülüğüne gittim. Müftü bir-iki köyün büyüğüne vermem için bir yazı yazdı. Bana verdi ve dedi ki; “Bu köylere gidersen, bu yazımı onlara verirsin.”

Ben önce Suruç'a yakın bir köy olan Cemmêr'e gittim. Muhtarın evine gittim. O dedi ki; “Sen feqî misin mele misin?” Dedim ki; “Ben meleyim. İmamlık için geldim.” “Seni kabul ederiz. Ancak bizim köyde iki taraf var ve araları yoktur. Onun için kabul edemiyoruz,” dedi. Ben de “Köyün durumu böyle ise, ben de kalmak istemem,” dedim ve köyden ayrıldım.

Ondan sonra Erbanê köyüne gittim. Arbanê Suruç ile Aligör arasında bir köydür. Oraya gittim. Köye tam yetişmeden mezarlık vardı. Fatihayı okudum. Sonra baktım her mezarın yanında iki üç kişi oturmuş kumar oynuyor. Onlara seslendim dedim ki; “Siz kumar oynuyorsunuz. Zaten kumar haramdır. Günah kazanıyorsunuz. Niye mezardakilere bu şekilde işkence ediyorsunuz. Gidin bari mezarlardan uzak bir yerde oynayın.” Onlar da hemen oradan uzaklaştılar.

Birisi bana doğru geldi. “Sen mele misin,” diye sordu “Evet,” dedim. Dedi ki “Sen Oso (Osman) ağanın evine mi gidiyorsun?” Ben oraya gideceğimi deyince benimle birlikte Osman Ağa'nın evine geldi. Osaman ağa ile görüştim. Ona müftünün yazısını verdim. Ayağa kalktı yazıyı öptü ve başına koydu. Sonra dedi ki; “Hoca olur. Bu Ramazan'da bizde kalırsın.” Osman ağanın evi büyüktü. Sürekli misafirleri vardı. O ay onun evinde kaldım. Bütün köylüler oraya gelip teravihimizi orada kılıyorduk. Bir akşam Osman ağa kulağıma eğildi. Cemaat kalabalıktı. Dedi ki; “Hoca bizim misafirlere ikisi Yezîdi'dir. Şeytandan hiç bahsetmeseniz, iyi olur. Çünkü onlar rahatsız olurlar. Bizimle onların arasında iyi insani ilişkiler vardır.” O akşam benim yanımda medresede birlikte okuduğum bir arkadaşım da vardı. O bunu fark edince, bana Osman ağanın ne söylediğini sordu. Ben de onun anlattıklarını aynen, arkadaşıma anlattım. O ise, dedi ki: “Vallahi onların yanında Şeytana lanet edeceğim.” Zorla onu bu fikrinden vazgeçirdim. Sonra köylülüler gitti. Ben, arkadaşım ve onlar yalnız kaldık. Arkadaşım, sabaha kadar korkudan uyuyamadı.

Ramazan imamlığı yaptıktan sonra tekrar Silvan'a mı geldiniz?

Suruç'tan sonra Silvan'a geldim. Oradan köye gittim. Bir süre köyde kaldıktan sonra imamlık yapmak için Silvan'a gittim. Oradan yürüyerek Diyarbakır'a gelmeye çalıştım. Diyarbakır'ın Tılık köyüne geldim. Bir gece orada kaldım. Daha sonra Zozunç'ta da bir gece kaldım. Orada askerlik hemşerim vardı. Mele Kutsi'nin kardeşiydi. Oradan sabahleyin yola çıktım.

Ondan önce Karangoz'a gittim. Karangoz Bismil'e yakındır. Seyda-yı Mele İbrahimê Sêdeqnî oradaydı. Orada ikinci namazını kıldım. Mele İbrahim dedi ki; “Bu gece bizde kal.” Ben dedim ki; “Kendime köy arıyorum. Kalamayacağım.” Mele İbrahim, “Buralarda imamı olmayan köy yoktur. Sen Tılık'a git. Orada Mele Niyazî var. O imamı olamayan köylerin olup olmadığını bilir.” Köyde yaşlı birisi bana yolu tarif etti. Bir yoldan bahsetti. Beni, oradan gitmemi, orada Yezîdilerin köyünün olduğu ve bu nedenle o yolun tehlikeli olduğu şeklinde uyardı. Ben yola çıktım. Bir süre yürüdüm. Bir vadi vardı. Ona varmadan önce önüme bir yol çıktı. Ben de ona saptım. Daha sonra bir bostana rastladım. Ben “Bostandan bir kavun veya karpuz alıp yeyim,” diye düşünürken aniden yaşlı biri önüme çıktı. Onu görünce, ondan yolu sormayı düşündüm. Sonra dedim ki; “Bu Yezîdilerin köyü değil mi?” Köyün önüne gelmiştim. Hemen hızlandım. Köyün yanından geçtim. Köyün diğer tarafında bir tepe vardı. Oraya yetişmeye çalıştım. Oraya ulaştım. Tepenin aşağısında

pirinç tarlaları vardı. Tarlalarda işçiler vardı. Onlara doğru gittim. Onların yanına gittim. Giderken arkama baktım. Tepe üstünde toplanmışlar birbirlerine bana işaret ediyorlar. “Gitti gitti!” diyorlardı.

Tarladakiler bana dediler ki; “Sen nerden geliyorsun?” Dedim ki; “Karşı köyden geliyorum.” “Allah sana akıl versin. Sen nasıl oradan geçersin? O köy Yezîdlerin köyüdür. Seni yaklasaydılar. Başına bir şey getirebilirlerdi. Oradan geçmek tehlikelidir,” dediler. Köyün ismini sordum. İsmi Dare Qulê olduğunu söylediler.

Daha sonra yürüyerek Diyarbakır’a geldim. Oradan Qırtê köyünde bulunan askerlik arkadaşım Hacı Selaheddîn’in yanına geldim. Sonra onunla birlikte Körtepe köyüne gittik. Namaz vaktiydi. Oturduk konuştuk. Köyün büyüğü dedi ki; “Hoca bir ezan oku. Bakalım sesin nasıl? Sonra imamlıkla ilgili biribirimizle danışırız.” Daha sonra konuştuk bana mektup göndereceklerini söylediler. Memlekete döndüm. Onların mektubu gelmedi. Tekrar köye gittim. “Aslında sana ya mektup yazacaktık ya da köye gelip haber vermeyi düşünüyorduk. Fakat imkanımız olmadı” diye konuştular. Sonra benden gidip evimi getirmemi istediler. Evimi onlara yakın Gözeli köyüne getirdim. Onlar oradan iki deve ve bir at ile evimi köye getirdiler.

Orada yedi sekiz yıl kaladıktan sonra Qulruviyê köyüne gittim. Dedileri ki; “İmamız yok. Köylüleri toplayalım. Birbirimizle danışalım. Sana haber göndeririz,” Ondan sonra Kesko köyüne gittim. Köylüler ile görüştim. Dediler ki; “Bitişik köyde Mele Bedrî var. Biz ona danışmadan imam tutmayız.” Onlarla birlikte Mele Bedrî’nin yanına gittim. Yaşlı birisiydi. Oturduk, yemek yedik ve konuştuk. Bana bazı ilmi sorular da sordu. Cevap verdim. Sonra köylülere döndü “Mele İhsan iyi bir imamdır. Onu imam olarak tutun,” dedi. Köylüler ile anlaştık. Sonra geldim. Köylülerim bırakmadı. Kesko köyüne de imamlarını bırakmayacaklarını söylediler.

Birkaç yıl orada kaldıktan sonra Qulruviyê köyüne imam olarak gittim. Daha sonra Alçağê ve Karkoç köylerinde imamlık yaptım. 1987 tarihinden beri Diyarbakır merkezde oturmaktayım.

Bunun dışında Diyarbakır’ın ve Viranşehir’in bazı köylerinde Ramazan imamlığını yaptım.

Körtepe köyüdeyken bazıları hırsızlık yapıyordu. Onlardan birisi bir gün cemaatte iken bana dedi ki; “Hoca biz ara sıra hırsızlık yapıyoruz.” Birisinin ismini zikrederek onun koyunlarını çalmayı düşündüğünü söyledi. “Bize bir fetva ver. Sana iki koyun veririz. Birisini yersin; diğerini de satarsın çoluk –çocuğunun ihtiyaçlarını karşılarsın” dedi. Ben de şaka olarak ona dedim ki “Sadece fetva değil belki silahımı alırım, sizinle birlikte gelirim. Ben sizi nasıl yalnız bırakırım.” Adam “Seyda sana helal olsun. Aşır olduğun nasıl da belli oluyor,” dedi. Cemaatten birisi ona “Ulan ahmak! Hoca seninle alay ediyor,” şeklinde bağırdı.

Sonra ben o adama “Allah’tan kork nasıl hırsızlık yapıyorsun. Hırsızlık haramdır. Sizin her şeyiniz haramdır. Kulların hakkını yemek günahdır. Ben daha önce bu köyde hırsızlık olduğunu bilseydim, buraya hiç gelmezdim,” dedim.

Siz okuduğunuzda zorluklarla karşılaştınız mı?

O zaman çok kimsenin karşılaştığı zorluklarla biz de karşılatık. Feqîliğe gelince, feqîlerin az olduğu köylerde yemekte pek bir sıkıntı yoktu. Ancak çok olduğu köylerde çok sıkıntı çekiyorduk. Örneğin, Zokayd’de altmış yedi feqî vardı. Bundan dolayı yerimiz çok dardı. Metinlerimizi ezberleyeceğimiz ve derslerimizi tekrarlayacağımız bir yerimiz yoktu. Akşam uyurken yeri paylaşıyorduk. Herkese birbuçuk karış yer düşüyordu. Öğrenciler sürekli ya sağ ya sol yanları üzerinde yatıyorlardı. Yemeklerimizde sıkıntı vardı. Tayinlerimiz yirmi beş taneydi. Ekmekler simit gibiydi. Ancak birkaç tane ile doyuyorduk. Silvan, Sırda, Tatvan, Özalp, Muradiye ve Ziyaret’te genelde yemeklerimiz olsun, yerimiz olsun normaldi. Bazen, özellikle Cuma günleri, feqîlere bir koyun veriliyordu. Bu durumda köyün dışına çıkılıyordu, koyun kesiliyor ve pişiriliyordu. Yemek vakti gelinceye kadar öğrenciler eğleniyorlardı. Bu adet Helda’da hemen her Cuma günü oluyordu.

Birlikte okduğunuz arkadaşlardan hatırladığınız var mı?

Mele Hasan Havingu, Mele Ekrem Bakuşî, Mele Adem, Şeyh Abdulkakî Menzil, Şeyh Selimê Baxçe, Mele Eşref, Mele Sidiqê Kevokî ve diğer birçok arkadaş.

İmamlık yaparken hiç öğrencileriniz oldu mu?

Genelde Kur’ân-ı Kerîm, Mevlid, Nubihara biçukan, Nehcu’l-enam ve Ğayet gibi kitapları okuttum. Bu seviyedeki öğrencilerim çok oldu. Bunların dışında Şerhu’l-Muğnî ve Hell’e kadar da ders verdiğim öğrenciler de oldu. Ancak bu seviyede çok az öğrencim oldu.